

บทบาทนักศึกษา กับสถานการณ์ทางการเมืองไทย
Students on the political situation in Thailand.

พระครูวาปีธรรมวิโรจน์ (ประศาล นิวัฒน์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

Phrakhruwapeedhammawiroj(Prasal Niwat)

Mahamakut Wittayalai University Yasothon Theological College

E-mail. prasalniwat2517@gmail.com

วันที่รับบทความ: 30 มิถุนายน 2563; วันแก้ไขบทความ 24 กรกฎาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 1 สิงหาคม 2563

Received: June 30, 2020; Revised: กรกฎาคม 24, 2020; Accepted: August 1, 2020

บทคัดย่อ

การชุมนุมประท้วงรัฐบาลของนักเรียนนิสิตนักศึกษาในกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “เยาวชนปลดแอก” และกลุ่ม “สหภาพนักเรียนนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย(สนท.)” ด้วยข้อเรียกร้อง 3 ข้อ ได้แก่ ให้รัฐบาลยุบสภา, หยุดคุกคามประชาชน, และร่างรัฐธรรมนูญใหม่, การเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญมีความน่าสนใจเพราะรัฐธรรมนูญนี้กำหนดให้ทุกรัฐบาลต้องปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นสำคัญ คือ การชุมนุมของนักเรียนนิสิตนักศึกษาพวกเขาไม่กลัวและพร้อมที่จะเผชิญกับกฎหมายควบคุมการชุมนุม เช่น พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาที่ชัดเจนที่สุดครั้งแรกปรากฏในเหตุการณ์การเลือกตั้งของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งนักศึกษาทำหน้าที่สังเกตการณ์การเลือกตั้ง แต่กลับโดนรัฐบาลข่มขู่และกลั่นแกล้งอันนำไปสู่การรวมตัวประท้วงความไม่โปร่งใสของการเลือกตั้งคราวนั้น ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้นิสิตนักศึกษาเข้ามามีพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้น นิสิตนักศึกษาถือเป็นคนกลุ่มน้อยของสังคมและเป็นชนชั้นนำใหม่ที่เริ่มมีบทบาททางการเมืองขึ้นเรื่อยๆ ในอดีตที่ผ่านมาเยาวชนนิสิตนักศึกษาได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมายแต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ๆ นิสิตนักศึกษาในฐานะที่เป็นกำลังสำคัญของชาติซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม จึงควรจะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมืองทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิประโยชน์แทนประชาชน รวมทั้งคอยถ่วงดุลอำนาจของผู้ปกครองประเทศในประเด็นปัญหาต่างๆ เป็นตัวแทนส่วนหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งนิสิตนักศึกษาเคยปรากฏบทบาททางการเมืองโดยการเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนในด้านต่าง ๆ

คำสำคัญ. นักศึกษา, สถานการณ์, การเมืองไทย,

Abstract

Government protests of students a group that calls itself "Liberated Youth" and group "Union of Students, Students and Students of Thailand" with 3 demands Including The government to dissolve the parliament, Stop harassing people, and Drafting a new constitution, A call to amend the constitution interesting Is interesting because This constitution set to every government must follow the national strategic plan 20 years The key point is Student assembly they are not afraid and ready to face with protest control laws Such as The emergency decree Public assembly act Political participation of students the clearest the first time appeared in the event. Government elections Field Marshal P.Pibulsongkram The students act as observers election But was threatened by the government and bullying that leads to The mass protests impermanence of that election Is an important event the students came to the area more political Students are considered to be a minority of society. and a new elite that began more and more political roles In the past young students expressed different types of political participation vastly But in most cases it is an address group in Bangkok and major cities Students as an important force of a nation with a participatory political culture It should therefore be a political innovator. Acting to claim benefits on behalf of the public including the balance of power Of the rulers of the country on various issues Representing a part of the people of the country in participating in political activities Which students used to play political roles to be the voice of the people in various fields.

Keywords : Student, Situation, Thai politic,

บทนำ

ปรากฏการณ์การชุมนุมประท้วงรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ของนักเรียนนิสิตนักศึกษา กลับมาคึกคักอีกครั้ง หลังจากเจียบหายไปช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โรคโควิด-19) กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “เยาวชนปลดแอก” และกลุ่ม “สหภาพนักเรียนนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.)” เป็นหัวหอกการชุมนุมการชุมนุมครั้งนี้มวลชนมีข้อเรียกร้องที่ชัดเจนต่อรัฐบาล 3 ข้อ ได้แก่ ให้อำนาจรัฐบาล ยุบสภา หยุดคุกคามประชาชน และร่างรัฐธรรมนูญใหม่

การชุมนุมประท้วงรัฐบาลครั้งนี้เกิดขึ้นระหว่างที่สังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันเป็นผลกระทบจากโรคโควิด-19 บริษัทและห้างร้านลดการรับพนักงานเพิ่ม อีกทั้งยังเลิกจ้างพนักงานเดิม ผู้คนตกงาน ไม่มีรายได้ และหนี้สินเพิ่มขึ้น การเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญมีความน่าสนใจ เพราะรัฐธรรมนูญนี้

กำหนดให้ทุกรัฐบาลต้องปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คำถามคือ แผนนี้ นักเรียนนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในการร่างกำหนดการพัฒนาอนาคตพวกเขาหรือไม่ มีเยาวชนคนรุ่นใหม่กี่คนที่เข้าไปร่วมในการร่างแผนยุทธศาสตร์นี้

นักเรียนนิสิตนักศึกษา และคนหนุ่มสาวมีความเข้าใจการเมืองอย่างเชิงลึก เข้าใจปัญหาการเมืองเชิงโครงสร้าง เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง รวมถึงการเมืองในชีวิตประจำ เข้าใจความซับซ้อนทางการเมือง กลุ่มการเมืองไหนต้องการอะไร

ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ คือ การชุมนุมของ นักเรียนนิสิตนักศึกษาครั้งนี้ออกมานอกโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งหมายความว่า พวกเขาไม่กลัวและพร้อมที่จะเผชิญกับกฎหมายควบคุมการชุมนุม เช่น พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะฯ

การรวมมวลชนเพื่อชุมนุมอย่างรวดเร็วก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเห็นว่าบางคนแบกลำโพง บางคนตั้งเวทีขนาดเล็ก จากนั้นประชาชนคนไหนก็สามารถขึ้นเวทีปราศรัยวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้ รูปแบบการจัดชุมนุมแบบนี้คือการจัดตั้งการชุมนุมแบบดาวกระจาย ซึ่งหมายถึงว่า การจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวเป็นแบบแนวนอน ไม่มีแกนนำสั่งการ หรือรูปแบบการชุมนุมที่เป็นระบบ

การจัดการชุมนุมแบบนี้แทบไม่ต้องลงทุนอะไรมากเหมือนการชุมนุมทางการเมืองที่ผ่านมาแค่ลำโพง ไมค์ ขู๊ป้าย พุด แล้วก็แยกย้ายกันกลับ การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษา มีการประกาศจัดกิจกรรมคล้ายกันในลักษณะดาวกระจายหลายจังหวัดในการประท้วงรัฐบาล

เครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง (คนส.) ได้ออกแถลงการณ์สนับสนุนการชุมนุมของนักเรียนนิสิตนักศึกษา และประชาชน โดยมีสาระสำคัญว่าการชุมนุมครั้งนี้เป็นการตื่นตัวทางการเมืองของคนในประเทศ โดยผู้เข้าร่วมชุมนุมมีทั้งนักเรียนนิสิตนักศึกษา และประชาชนกลุ่มต่างๆ เพราะต่างมีความตระหนักร่วมกันในปัญหาที่ประเทศกำลังประสบอยู่ภายใต้รัฐบาลชุดปัจจุบัน

ขณะเดียวกันก็มีความพยายามจะหยุดยั้งการชุมนุม ทั้งการอ้างกฎหมายห้ามชุมนุม การออกประกาศไม่อนุญาตให้จัดกิจกรรมในมหาวิทยาลัยและโรงเรียน การกดดันผู้บริหารสถานศึกษาให้หยุดยั้งการเคลื่อนไหวของนักเรียนและนักศึกษา รวมถึงการข่มขู่คุกคามผู้จัดกิจกรรมให้ยกเลิก โดยหากไม่ปฏิบัติตามจะมีการตั้งข้อหาดำเนินคดี ซึ่ง คนส.เห็นว่าการชุมนุมเป็นสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่สามารถอ้างกฎหมายหรือระเบียบใดมาละเมิดได้ พร้อมแสดงจุดยืน 4 ข้อ คือ

1. เจ้าหน้าที่รัฐต้องไม่ขัดขวางการชุมนุมที่เกิดขึ้นโดยสงบและปราศจากอาวุธ ไม่ว่าจะด้วยการอ้างข้อกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ.ร.ก.ฉุกเฉิน หรือการใช้กำลังซึ่งหน้า รวมถึงการข่มขู่คุกคามในลักษณะต่างๆ
2. ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการทำให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพ ต้องไม่ขัดขวางหรือข่มขู่คุกคามการแสดงออกของนักเรียนนิสิตนักศึกษา รวมถึงอาจารย์ และเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้พื้นที่จัดกิจกรรมทางการเมือง

3. เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องไม่ตั้งข้อหานักเรียนนิสิตนักศึกษา และประชาชนที่ชุมนุม และจะต้องยุติการดำเนินคดีที่มีก่อนหน้า

4. ผู้ปกครองพึงส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และยับยั้งค้ำครองและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของเด็กนักเรียน และต้องไม่เป็นเครื่องมือในการระงับการแสดงออก หรือกลายเป็นเครื่องมือส่งต่อการใช้อำนาจเผด็จการ

แถลงการณ์ยังระบุอีกว่า คนส. พร้อมสนับสนุนและประสานให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนนิสิตนักศึกษา อาจารย์ รวมทั้งประชาชนที่ถูกขัดขวาง ช่มชู้คุกคาม รวมทั้งการตั้งข้อหาดำเนินคดีจากการชุมนุม ด้วยความเชื่อมั่นในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน (เครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง (คนส.) 25 กรกฎาคม 2563)

นักเรียนนักศึกษากับการเมือง

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา หลังจากนั้นในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จึงมีการขอพระราชทาน พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองประเทศไทย ฉบับ พ.ศ. 2475 ซึ่งมีลักษณะเป็น รัฐธรรมนูญแต่เรียกว่าพระราชบัญญัติ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2550 ในมาตรา 87 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้าน การมีส่วนร่วมของประชาชน” ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ ของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะ เครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชน ในพื้นที่

5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริม ให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริต และเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2550 : 28)

ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการเมือง รูปแบบใหม่ที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิ การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นในโอกาสต่างๆ เป็นต้น การเลือกตั้งนี้เอง ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ นิสิตนักศึกษาเข้ามามีพื้นที่ทางการเมืองมากขึ้น นิสิตนักศึกษาถือเป็นคนกลุ่มน้อยของสังคมและเป็นชนชั้นนำใหม่ที่เริ่มมีบทบาททางการเมืองขึ้นเรื่อยๆ อันเป็น ผลพวงจากนโยบายด้านการศึกษาของคณะราษฎรที่ทำให้ เกิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองโดยมี นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าคณะราษฎรสายพลเรือนเป็น ผู้ก่อตั้งใน พ.ศ.2477 ทำให้ประชาชนสามารถเข้าศึกษา ในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นในปีแรกมีนักศึกษา ธรรมศาสตร์กว่า 7,094 คน (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2556 : 39) ภายใต้แนวคิดตลาดวิชาหรือมหาวิทยาลัยเปิด ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทำให้นิสิต และนักศึกษาเริ่มมีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้น เช่นกัน แม้ในบางยุคบางสมัยจะอยู่ภายใต้อำนาจเผด็จการก็ตาม

หากย้อนทบทวนบทบาททางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาที่ชัดเจน ที่สุดครั้งแรกปรากฏในเหตุการณ์การเลือกตั้งสภากลางของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งนักศึกษาทำหน้าที่ สังเกตการณ์การเลือกตั้ง แต่กลับโดนรัฐบาลข่มขู่ และกลั่นแกล้ง อันนำไปสู่การรวมตัวประท้วงความไม่โปร่งใส ของการเลือกตั้งคราวนั้น หลังการลุกฮือประท้วงรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ของนิสิตนักศึกษาครั้งแรก อันนำไปสู่การยึดอำนาจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บทบาทของนิสิตนักศึกษาถูกควบคุมอย่างเข้มข้น กล่าวคือ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดภายใต้ มาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญขณะนั้น ซึ่งอัตราโทษสูงสุดถึงขั้น ประหารชีวิต ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบทบาทของ นักศึกษา จนกระทั่งปี พ.ศ.2511 รัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ หลังการร่างรัฐธรรมนูญอย่าง ยาวนานกว่า 9 ปี นิสิตนักศึกษาจึงมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองอีกครั้ง การแสดงออกทางการเมืองคราวนั้นมัก พบได้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ที่โจมตีรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ขณะเดียวกัน พ.ศ.2513 มีการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ ต่อมาเกิดกลุ่มอิสระย่อยๆอีก มากมาย เหล่านิสิตนักศึกษาเริ่มมี บทบาทอีกครั้งในการรวมตัวประท้วงของนิสิตจุฬาฯปี 2513 อันเป็นผลมาจาก นักศึกษาคนหนึ่งที่ใช้ นามปากกา “นายฉันทน์แก่น” ที่เขียนบทความลงในวารสาร “จุฬาสาร” ที่เปิดเผยการทุจริตเกี่ยวกับ ผลประโยชน์เรื่องที่ดินและการเงินในมหาวิทยาลัย ทำให้นิสิตจุฬาฯ กว่า 5,000 คน ประท้วงผู้บริหารของ มหาวิทยาลัย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2556 : 36)

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญได้ไม่นาน รัฐบาลจอมพลถนอม กระทำการยึดอำนาจตนเองเพื่อรวบ อำนาจไว้ที่ตนเองอย่างสมบูรณ์อีกครั้งในปี 2514 เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างแรงกระตุ้นให้กลุ่มต่างๆ ของนิสิต นักศึกษาจับประเด็นถกเถียงเรื่องการเมืองอย่างกว้างขวาง และนำประเด็นเหล่านั้นมาเป็นปัญหาร่วมกัน และ แน่นนอนว่าปัญหานี้ถูกบ่มเพาะมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่สมัยของ จอมพลสฤษดิ์ การรวมตัวประท้วงรัฐบาลจึง เริ่มเกิดขึ้นในปี 2513 และขยายแนวร่วมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงจุดแตกหักในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งนิสิตนักศึกษา นักเรียนอาชีวะ นักเรียน และประชาชนทั่วไป เข้าร่วมกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น ผู้

ชุมนุมเรือนแสนเข้าร่วมขับไล่รัฐบาลจอมพลถนอม มีการปะทะระหว่างทหารและผู้ชุมนุม ผลสุดท้าย ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลได้รับชัยชนะ และทำให้จอมพลถนอม และเครือข่ายลี้ภัยไปต่างประเทศ หลังชัยชนะของนิสิต นักศึกษานั้น จอมพลถนอม และจอมพลประภาส บวชนครกลับเข้ามายังประเทศไทย ทำให้กลุ่มของนักศึกษาไม่พอใจจึงรวมตัวกันประท้วงที่สนามหลวงและบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ฝ่ายรัฐและกลุ่มต่อต้านนักศึกษาและต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์เข้าล้อมปราบนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้มีการสูญเสียครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์บาดแผลของไทย นักศึกษาส่วนหนึ่งจำเป็นต้องลี้ภัยเข้าป่า และการล้อมปราบนี้เองได้ปูทางไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นำโดย พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ การเมืองไทยจึงวกกลับสู่วงจรระบอบเผด็จการอีกครั้ง

หลังสิ้นสุดยุคประชาธิปไตยครึ่งใบนั้น การเมืองไทยเริ่มเข้าสู่สภาวะปกติที่ผู้นำมาจากการเลือกตั้ง แต่ไม่ไว้วางใจกลับมาเจอเหตุการณ์ยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือ รสช. ในปี 2534 ต่อมาหนึ่งในคณะผู้ยึดอำนาจได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีทำให้ชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครลุกฮือขับไล่ อันนำไปสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี 2535 ซึ่งเหตุการณ์นี้นั้น บทบาทของนิสิตนักศึกษาแทบจะไม่ปรากฏ แต่อย่างไรก็ดีชนชั้นกลางยุคนั้นส่วนใหญ่คือกลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ข้อถกเถียงหนึ่งในขณะนั้นคือ พลังของนิสิตนักศึกษาหายไปไหน เหตุใดไม่แสดงความคิดเห็นหรือแสดงพลังเหมือนเมื่อครั้งอดีต หรือพลังของนิสิตนักศึกษาได้ตายลงไปพร้อมเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ไปเสียแล้วแต่กระนั้น บทบาทของนิสิตนักศึกษาเริ่มหวนกลับมาภายใต้สถานการณ์ที่วุ่นวายช่วงปลายรัฐบาลทักษิณ สมัยที่ 2 เหล่านิสิตนักศึกษาได้รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ไม่มีลักษณะเป็นองค์กรที่เป็นทางการเหมือน 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 อาทิ กลุ่ม “นิสิตนักศึกษารักประชาชน” ภายใต้โครงการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ร่วมกันเข้าชื่อยื่นถอดถอนนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2549 เป็นต้น

สถานการณ์ทางการเมืองที่วุ่นวายและขัดแย้งได้ปูทางไปสู่การยึดอำนาจรัฐบาลทักษิณของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในวันที่ 19 กันยายน 2549 ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ และเป็นจุดเริ่มต้นการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของประชาชน 2 ขั้วอย่างชัดเจน ทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร ในด้านบทบาทของนิสิตศึกษามักปรากฏเป็นกลุ่มย่อยๆที่เคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มการเมือง เช่น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ภายใต้กลุ่ม Young PAD ที่มีนิสิตนักศึกษากลุ่มเล็กๆจัดตั้งขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ หลังรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร บทบาทนักศึกษาเริ่มปรากฏชัดขึ้นหลังรัฐบาลผลักดันร่าง พรบ.นิรโทษกรรม ฉบับ นายวรชัย เหมะ ที่มีการแปรรูปเปลี่ยนแปลงเนื้อหาภายในร่าง พรบ.นิรโทษกรรม โดยเป็นปรากฏการณ์การลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลอย่างกว้างขวางแม้กระทั่งแกนนำคนเสื้อแดงที่ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายรัฐบาลก็ออกมาต่อต้าน บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของนิสิตนักศึกษาขณะนั้นคือมีการรวมตัวประท้วงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเคลื่อนพลไปยังสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น อีกด้านหนึ่ง สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Twitter ได้เข้ามาเป็นสื่อกลางให้นิสิตนักศึกษา ตั้ง

ประเด็นถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอันนำไปสู่การนัดหมายชุมนุมหรือการแสดงสัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์อยู่หลายครั้ง

หลังความผิดพลาดของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในประเด็นร่าง พรบ.นิรโทษกรรม ได้สร้างแนวร่วมภาคประชาชนจำนวนมากที่ไม่พอใจในประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นแรงกดดันให้นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาเพื่อนำไปสู่ การเลือกตั้ง แต่ปัญหาความวุ่นวายกลับไม่คลี่คลาย เมื่อแกนนำต่อต้านร่างกฎหมายนิรโทษกรรมที่นำโดยกลุ่ม ส.ส.ของพรรคประชาธิปัตย์ และ กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ประกาศยกระดับการชุมนุมเป็นการขับไล่ระบอบทักษิณ (รัฐบาลยิ่งลักษณ์) การเมืองไทยขณะนั้นอยู่ในสภาวะตึงเครียด ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งอันนำไปสู่การรัฐประหารของคณะ รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ภายหลังจากยึดอำนาจนั้น รัฐบาล คสช. ได้บังคับใช้กฎหมายความมั่นคงอย่างเข้มข้น รวมถึงไปการห้ามมิให้ชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน ส่งผลให้ บทบาทของนิสิตนักศึกษาถูกจำกัดทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มแสดงเชิงสัญลักษณ์ต่อต้าน รัฐบาล คสช. กลับปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น อีกด้านหนึ่งในสื่อสังคมออนไลน์นั้น ประชาชนและนิสิตนักศึกษา สามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างกว้างขวาง ซึ่งต่อมาเกิดกลุ่มต่าง ๆ ใน Facebook มากมาย ทั้งในเชิงต่อต้านและ สนับสนุนรัฐบาล คสช. และบ่อยครั้งที่มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจัดเสวนาวิชาการที่นำประเด็นรัฐบาลมาวิจารณ์ แทบจะทุกครั้งจะถูกเจ้าหน้าที่ทหารเข้าควบคุมกิจกรรมและเชิญเข้าไปปรับทัศนคติที่ค่ายทหาร หรือการถูกแจ้ง ข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

ขบวนการนักศึกษากับการเมือง

ประชาธิปไตยของไทยนั้นล้มลุกคลุกคลานมาเกือบตลอด เพื่อที่จะให้ได้มีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ประชาชนจะต้องสนใจการเมือง ต้องติดตามข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและต้องมีความกระตือรือร้นที่จะมีบทบาทร่วมทางการเมือง ดังนั้นการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญและ จำเป็นต่อประชาชนและโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาซึ่งได้รับสมญานามว่า “ปัญญาชน” เป็น ผู้ที่มีระดับความรู้และสติปัญญาสูงอันจะเป็นกำลังสำคัญของชาติและเป็นพลังที่สำคัญ ทางการเมืองที่มีต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สุทธิมา สัจวงษ์, 2554 : 52 อ้างถึงใน เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร, 2560.)

เป็นที่ยอมรับกันว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็น รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดเนื่องจากการปกครองโดยถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของ ปวงชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้ เป็นประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของ ระบอบประชาธิปไตย สังคมใดที่จะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำพิจารณา ได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมที่ประชาชนมีระดับการมี ส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมมีระดับความ

เป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงกันข้าม สังคมใดประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำแสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ

ที่ผ่านมาการเดินขบวนเรียกร้องสิทธิเสรีภาพต่างๆ มีขึ้นอย่างมากมาย เช่น การเดินขบวนของกลุ่มพลังนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์นองเลือดเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 และ พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นเยาวชนและนิสิตนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีอายุไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ กระทั่งต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีการเปลี่ยนแปลง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากเดิมคืออายุ 20 ปีมาเป็น 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าเยาวชนนิสิตนักศึกษาได้มีการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มที่อยู่ใน กรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ๆ นิสิตในฐานะที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางเป็นกำลังที่สำคัญ ของชาติซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม นิสิตจึงควรจะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมืองทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิประโยชน์แทนประชาชน รวมทั้งคอยถ่วงดุลอำนาจของ ผู้ปกครองประเทศในประเด็นปัญหาต่างๆ เป็นตัวแทนส่วนหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งนิสิตเคยปรากฏบทบาททางการเมืองโดย การเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะช่วงระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 แต่ในปัจจุบันนิสิตกลับไม่ได้ มีบทบาททางการเมืองมากนัก ดังจะเห็นจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตปัจจุบันอยู่ ในระดับต่ำ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง (สุจิต บุญบงการ, 2551 : 14อ้างถึงใน เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร, 2560.)

นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นครั้งแรก

ในบรรดากลุ่มบุคคลที่เคลื่อนไหวทางการเมือง “นิสิตนักศึกษา” เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีพลังในการขับเคลื่อน แม้จะมีบุคคลบางกลุ่มมองว่าไม่เหมาะสม ไม่ใช่หน้าที่ (หน้าที่ของพวกเขาคือการศึกษา) แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในอดีตที่ผ่านมาในบ้านเมืองเราหลายๆ ครั้ง มีผลกระทบกับการเมืองของประเทศเพียงใด การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษานั้น (สุปริดา ลอตระกูล, 2529) ได้อธิบายว่า

ย้อนกลับไปในอดีตที่ผ่านมา เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2483 นิสิตนักศึกษาและประชาชนร่วมเดินขบวนในการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนที่ไทยสูญเสียให้ฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 5 นับเป็นครั้งแรกที่นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหวในรูปแบบของกลุ่มพลังต่อสาธารณชน แม้จะเกิดด้วยอิทธิพลของอุดมการณ์ชาตินิยมและการโฆษณาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ก็ทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดสำนึกที่จะต้องมารับผิดชอบต่อสังคม หลังจากนั้นมานิสิตนักศึกษาก็เริ่มแสดงออกถึงความคิดต่างๆ โดยในระยะแรก เป็นในรูปแบบของการดำเนินงานของสโมสรมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นกลุ่มที่มีบทบาทนำในการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนมากที่สุด กิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาทำก็มีหลากหลาย เช่น

พ.ศ. 2491 นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประท้วงสำนักอบรมบัณฑิตสภา เนื่องจากถูกริตรอนสิทธิที่ได้รับแต่เดิม เมื่อสำนักอบรมบัณฑิตสภากำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาทางกฎหมาย ต้องเข้ารับจากสำนักก่อนที่จะประกอบอาชีพทางกฎหมาย นักศึกษาจึงรวมกันประท้วงโดยการชุมนุมไม่เข้าฟังการบรรยาย

พ.ศ. 2493 คณะกรรมการนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประกาศสนับสนุนขบวนการสันติภาพสากล ที่จัดประชุมสมัชชาที่กรุงสต็อกโฮล์ม และมีมติที่ประชุมออกมาว่า ขอให้มีการห้ามใช้อาวุธปรมาณูโดยปราศจากเงื่อนไข เพราะอาวุธปรมาณูเป็นเครื่องมือในการรุกรานและทำลายมนุษย์

ในปีเดียวกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ประท้วงกระทรวงมหาดไทย ที่ออกประกาศกฎ ก.พ. ที่ 110 ให้รัฐศาสตร์บัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับการคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการชั้นตรีได้ทันที และมีเงินเพิ่มค่าวิชาอีก 30 บาท แต่บัณฑิตรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะบรรจุได้เมื่อมีตำแหน่งว่างในอัตราชั้นจัตวาอันดับ 3 รับราชการ 1 ปี จึงปรับเป็นชั้นตรี ไม่มีเงินเพิ่มค่าวิชาการ ในที่สุดกระทรวงมหาดไทยต้องยอมยกเลิกกฎดังกล่าว ให้บัณฑิตของสองสถาบันมีสิทธิเท่าเทียมกัน

พ.ศ. 2494 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสันติภาพมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะรณรงค์ต่อต้านสงครามและการใช้อาวุธปรมาณูแล้ว ยังคัดค้านการส่งทหารไปช่วยรบที่ประเทศเกาหลีด้วย

พ.ศ. 2500 เป็นครั้งแรกที่นิสิตนักศึกษาจากทุกสถาบันได้ร่วมกันเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชน เมื่อเกิดการเลือกตั้งสกปรกขึ้น แม้บทบาทของนิสิตนักศึกษายังเป็นเพียงผู้พิทักษ์ความถูกต้อง ไม่ได้แสดงบทบาทในการวิเคราะห์สะท้อนปัญหา หรือเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นใหม่ๆ ก็ตาม แต่การเคลื่อนไหวครั้งนี้ของนิสิตนักศึกษา ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเองก็ไม่พอใจการเลือกตั้งสกปรก 2500 ที่กระทำอย่างออกนอกหน้า มีการบันทึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “...บรรดาหนังสือพิมพ์ต่างๆ ลงบทความโจมตี ประชาชนจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ที่ท้องสนามหลวงมีการพูดไฮปาร์ค โจมตีรัฐบาลอย่างหนักหน่วง ประชาชนมาฟังกันล้นหลาม...2 มีนาคม 2500 นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หยุดเรียนและชุมนุมกันที่สนามหญ้าหน้าหอประชุม เพื่อประท้วงการเลือกตั้งและลดธงครึ่งเสาเพื่อไว้อาลัยระบอบประชาธิปไตย...นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ และประชาชนทยอยมาสมทบ...ขบวนเคลื่อนสู่ทำเนียบ ประชาชนทยอยมาไม่ขาดสายเต็มถนนหน้าทำเนียบและถนนริมคลอง...”

หลังจากนั้นนิสิตนักศึกษาสถาบันทั้ง 5 ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ก็มีการเยี่ยมเยียนแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมากขึ้น จนนิสิตนักศึกษา 5 มหาวิทยาลัยได้หารือกันเพื่อจัดตั้ง สหภาพนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (Students Federation of Thailand) อย่างไรก็ตามการจดทะเบียนก่อตั้งสหภาพดังกล่าวต้องยุติลงด้วยเหตุการรัฐประหาร พ.ศ. 2501

นักเรียนนิสิตนักศึกษา กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในยุคโควิด

จากการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่หลังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ได้จุดไฟแห่งความไม่พอใจที่มีต่อรัฐบาลของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหารปี 2557 จนนำไปสู่กระแสกิจกรรมแฟลชม็อบ (Flash mob) ที่ดำเนินไปเป็นไฟลามทุ่งโดยกลุ่มนักศึกษาในหลายสถาบันทั่วประเทศ แต่แล้วการเกิดขึ้นของการแพร่ระบาดของโควิด-19 หรือ โควิด-19 ก็ทำให้หลายกิจกรรมต้องหยุดชะงักเพื่อรักษาระยะห่างทางสังคม รวมไปถึงการชุมนุมประท้วงในโลกออนไลน์ด้วย

ปรากฏการณ์ new normal กลายเป็นเงื่อนไขใหม่ให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) และภาคประชาสังคมไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้ทัน เมื่อรัฐบาลไทยเลือกใช้กฎหมาย ด้วยการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ทำให้การชุมนุมสาธารณะกลายเป็นสิ่งต้องห้าม และการเคลื่อนไหวบนโลกออนไลน์จึงกลายเป็นทางเลือกที่สำคัญของการเคลื่อนไหวของนักศึกษา แต่ขณะเดียวกันมาตรการควบคุมกิจกรรมบนโลกออนไลน์ของรัฐบาลก็เข้มข้นขึ้น หนึ่งในเครื่องมือของรัฐคือ การทำงานของ “ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม” และการบังคับใช้กฎหมาย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ซึ่งมีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือปิดปากประชาชนที่มีความเห็นต่างจากรัฐ และใช้ควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในช่วงสถานการณ์โควิด เช่นในเมื่อเดือนมีนาคม 2563 นายदनัย อุศมา ศิลปินชาวภูเก็ตซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมแจ้งข้อกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิด โดยการนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ หลังจากที่เขาโพสต์ข้อความว่าตนเองได้เดินทางกลับจากประเทศสเปนเข้าสู่ประเทศไทยผ่านทางสนามบินสุวรรณภูมิซึ่งไม่มีการคัดกรองตรวจผู้โดยสารที่มีโอกาสติดเชื้อไวรัสโควิด-19

กระแสความไม่พอใจต่อรัฐบาลกลายเป็นกระแสไฟที่โหมหนักร้อนแรง หลังจากเกิดเหตุการณ์อุ้มหายของนายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ลี้ภัยไทยในกัมพูชาเมื่อวันที่ 4 มิถุนายนที่ผ่านมา ขณะที่ผู้คนที่ออกมาเรียกร้องการแสดงสัญลักษณ์เรียกร้องความเป็นธรรมในโลกออนไลน์กลับได้รับหมายเรียกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ารับการสอบสวนข้อกล่าวหาฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ แต่ไม่ว่าต้องเผชิญความท้าทายในการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างไร นั่นก็ไม่ได้ทำให้การแสดงออกความไม่พอใจที่มีต่อรัฐบาลจะเงียบหายไปในยุคโควิด เมื่อการชุมนุมบนท้องถนนยังถูกจำกัด “การประท้วงออนไลน์” จึงส่งเสียงดังขึ้นและร้อนแรงกว่าที่เคยเป็นมา

ที่ผ่านมา หากเราพูดถึงการชุมนุม ก็มักจะเห็นภาพการมารวมตัวกันของผู้คนในสถานที่ต่างๆ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคที่มีการแพร่ระบาดของโควิด รูปแบบการประท้วงแบบแฟลชม็อบจึงย้ายมาอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์แทน “ทวิตเตอร์” กลายเป็นพื้นที่สำคัญแห่งการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ด้วยลักษณะเฉพาะตัวของแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ที่ผู้ใช้สามารถเป็นเจ้าของได้หลายแอคเคาท์ ต้นทุนในการใช้ต่ำ และให้ความรู้สึกของการเป็น “นิรนาม” มากกว่าแพลตฟอร์มกระแสหลักอื่นในประเทศไทย ทำให้ตอบโจทย์กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการแสดงออกความคิดเห็นในประเด็นอ่อนไหวและสุ่มเสี่ยงที่จะพุดได้ในบริบทประเทศไทย

การใช้แฮชแท็ก (#) เป็นหนึ่งในฟังก์ชันสำคัญที่ถูกนำมาใช้สร้างพื้นที่การชุมนุมออนไลน์ เพราะช่วยให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองและการรวมตัวของกลุ่มคนที่คิดเห็นคล้ายกันนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้นหนึ่งในข้อสังเกตที่พบคือ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคแห่งความขัดแย้งทางการเมืองไทยในรอบสิบปีที่ผ่านมา คือ การพูดคุยประเด็นทางการเมืองกลายเป็นเรื่องกระแสหลักในปัจจุบัน กลุ่มคนรุ่นใหม่ออกมาแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น และแฮชแท็ก ว่าด้วยประเด็นการเมืองและความเป็นไม่ธรรมในสังคมพุดดิทเธอร์แลนด์ยอดนิยามอันดับหนึ่งหลายเรื่องในช่วงปีที่ผ่านมา

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิดและอำนาจของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ได้จำกัดการจัดกิจกรรมต่างๆ บรรยากาศการรวมตัวชุมนุมของนักศึกษาจึงได้ชะงักงันไป ทำให้ทางฝั่งสหภาพนักเรียนนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) เสนอไอเดียแคมเปญออนไลน์เชิญชวนคนไทยให้ร่วมกัน “ประท้วงจากบ้าน” ด้วยการแชร์ภาพหรือถือป้ายข้อความแสดงความรู้สึกไม่พอใจที่มีต่อการทำงานของรัฐบาล พร้อมติดแฮชแท็ก MobFromHome จนแฮชแท็กนี้ขึ้นติดเทรนด์อันดับหนึ่งในทวิตเตอร์ ประเทศไทย

นอกจากการใช้แฮชแท็ก ในการสร้างพื้นที่ชุมนุมออนไลน์แล้วนั้น อีกวิธีการหนึ่งที่สังเกตเห็นจากปรากฏการณ์ของคำว่า “ทวิสเตอร์” มักจะถูกหยิบยกมาอธิบายรูปแบบกิจกรรมออนไลน์ที่เชิญชวนผู้ติดตามในแอคเคาท์ของตน เข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์โพสต์นั้นๆ เพราะเมื่อฝ่ายรัฐบาลมีทีมหน่วยปฏิบัติการข่าวสาร หรือ Information Operation (IO) คอยจับตาและมุ่งแสดงความคิดเห็นโจมตีกลุ่มผู้ที่เห็นต่างจากรัฐบาล ฝ่ายนักกิจกรรมประชาธิปไตยก็จำเป็นต้องพยายามหาวิธีต่างๆ ในลักษณะ “ทวิสเตอร์” เพื่อเรียกระดมแนวร่วมสาธารณะให้ไปช่วยกันโต้กลับด้วยข้อมูลในโพสต์นั้นๆ

ขณะเดียวกันเงื่อนไขของการขับเคลื่อนทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยโซเชียลเน็ตเวิร์คที่มีผู้ใช้จำนวนมากพอจะส่งเสียงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น และคำถามที่เป็นโจทย์ใหญ่นั้นคือ รูปแบบการจัดกิจกรรมแฟลชม็อบ หรือลักษณะการชุมนุมแบบไม่ยึดเยื้อ ทั้งในโลกออฟไลน์และออนไลน์ จะนำไปสู่การขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมที่มีอยู่อย่างหลากหลายได้อย่างไร เพื่อผลักดันไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ฝันไว้

อาจจะเป็นคำถามที่ตอบยากด้วยคนเพียงกลุ่มเดียวในสังคม แต่คำตอบที่เห็นชัดแล้วคือ “กลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ตื่นตัวทางการเมืองแล้ว” การเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันความตื่นตัวในรูปแบบที่เป็นอยู่ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเชิงโครงสร้างโดยรวมให้สำเร็จได้อย่างไร

หลักการประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2493 ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ว่าเป็น “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนส่วนใหญ่”

ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมา เท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับการบริการต่าง ๆ ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตย คือ การที่รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน หรือ ประชาธิปไตยคือ สังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ

“ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้ว หมายถึง อำนาจ ของประชาชน นั่นคือประชาชนเป็นอำนาจของคนหมู่มาก ดังคำกล่าวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

1 ประเภทของระบอบประชาธิปไตย

1) ระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) ซึ่งการปกครองอยู่ในอำนาจ ของพลเมืองส่วนใหญ่โดยแท้จริง หลักการบริหาร และสถาบันการเมืองขึ้นอยู่กับแสดงออกของพลเมืองเกี่ยวกับความรู้สึก และความต้องการของตนเอง พลเมืองทุกคนมีความเสมอภาคมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจของสภาประชาชน รวมทั้งมีอำนาจในการควบคุมสภาบริหารผ่านสภาประชาชน

2) ประชาธิปไตยโดยตัวแทน (representative democracy) ซึ่งเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปัจจุบัน หมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนมิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองด้วยตัวเองโดยตรง แต่ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งตัวแทนให้ทำหน้าที่ตัดสินใจการปกครองแทนตน ซึ่งอริสโตเติลกล่าวว่าเป็น ระบอบการปกครองโดยคนส่วนน้อยภายใต้การควบคุมของคนส่วนใหญ่ ซึ่งสาระสำคัญของการนี้มิใช่การปกครองส่วนน้อย แต่อยู่ที่การควบคุมของคนส่วนใหญ่ ซึ่งคนส่วนใหญ่จะต้องสามารถผลักดันความต้องการ ของตนผ่านกระบวนการทางการเมือง ประชาชนจะมีอำนาจในการควบคุมผู้นำของตนโดยผ่านการเลือกตั้ง (elections) และหากผู้ปกครองไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชน ประชาชนก็มีสิทธิที่จะถอดถอน ผู้ปกครองได้

2 หลักการของระบอบประชาธิปไตย ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตย ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งมีหลักการดังนี้

1) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (popular sovereignty) โดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง รวมถึงอำนาจในการถอดถอนตัวผู้ปกครอง

2) หลักเสรีภาพ (liberty) ได้แก่ การเลือกตั้ง ถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ทั้งด้วยการพูด การเขียนการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครองการชุมนุม และเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในการ ส่งเสริมสนับสนุนและคัดค้านนโยบาย และการกระทำของผู้ปกครอง

3) หลักการเสมอภาค (equality) ในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักควบคู่กับเสรีภาพ ซึ่งประชาชนจะได้รับโอกาสที่เสมอภาคกัน และทัดเทียมกัน ทั้งใน ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

4) หลักกฎหมาย (rule of law) ในระบอบประชาธิปไตยต้องมีที่มาอันชอบธรรม คือ อำนาจมาจากอธิปไตยของปวงชน ใช้บังคับประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ และ ต้องให้ความคุ้มครองภายใต้กระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5) หลักเสียงข้างมาก (majority rule) ในระบอบประชาธิปไตยเป็นการสะท้อนถึง ความต้องการของคนส่วนใหญ่ แต่จะต้องให้ความเคารพ และคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วยเพราะฝ่ายเสียงข้างน้อย จะทำหน้าที่ และมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการควบคุม กำกับ และตรวจสอบเจตนารมณ์ในการตัดสินใจของฝ่ายเสียงข้างมากว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ ถ้าเสียงข้างมากลงมติตัดสินใจขัดต่อประโยชน์ของประชาชนก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธมติการตัดสินใจของเสียงข้างมากนั้นได้

ความหลากหลายของความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย คือ รูปแบบของการปกครองรูปแบบหนึ่ง แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียด คือ

1. ประชาธิปไตยโดยตรง คือ ประชาชนตัดสินใจทางการเมืองโดยตรง เสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ
2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน คือ ประชาชนตัดสินใจทางการเมืองโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเลือก และผู้แทนต้องรับผิดชอบต่อประชาชน
3. ประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญ คือ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนแต่การใช้อำนาจตัดสินใจอยู่ในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ
4. ประชาธิปไตยทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ รูปแบบของการปกครองที่มุ่งกระจายความเท่าเทียมกันทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบที่เคร่งครัด
5. ประชาธิปไตยแบบคอมมิวนิสต์ คือ รูปแบบการปกครองที่ไม่ได้มุ่งถึงวิธีการตัดสินใจทางการเมืองโดยประชาชน แต่หมายถึงรูปแบบการปกครองที่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนข้างมาก

จากความหมายที่หลากหลาย ศ.ดร.อมร รัชสาสัจย์ สรุปลักษณะสำคัญของหลักการและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ดังนี้ (อมร รัชสาสัจย์ 2543 : 32-34)

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจอิสระสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่สมัยใหม่ที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้น จะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิถีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่างๆหรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง

6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
7. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจการปกครองประเทศอย่างน้อยระดับหนึ่ง
8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบ และถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
9. หน้าที่หลักของรัฐบาล คือ การส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภารดรภาพ ของพลเมือง
10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิฝ่ายข้างน้อย
11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น
12. ประชาชนมีเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวางโดยรัฐบาลให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้น อย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ
13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็นการร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริง และอย่างมีข้อมูลข่าวสาร
14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรมไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขังหรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิด และจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว เปิดเผย โดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง ฯลฯ

นอกจากนั้น ศ.ดร.อมร รักษาสัตย์ เน้นว่า การปกครองบ้านเมืองนั้นควรจะเป็นไปตามกฎหมาย (Rule of Law) ไม่ได้เป็นไปตามอำเภอใจของผู้ทรงอำนาจ ส่วนกฎหมายนั้นจะเป็นธรรมหรือไม่เพียงใดเป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญกฎหมายอื่นจะออกมาขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ซึ่งเป็นภาระของสถาบันที่มีหน้าที่ตีความรัฐธรรมนูญอีกต่อหนึ่ง (อมร รักษาสัตย์ 2543 : 7-8)

บทสรุป

จากข้อมูลรายละเอียดที่นำเสนอจะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมาการเดินขบวนเรียกร้องสิทธิเสรีภาพต่างๆ ของนักเรียนนิสิตนักศึกษา มีขึ้นอย่างมากมาย เช่น การเดินขบวนของกลุ่มพลังนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์นองเลือดเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 และพฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นเยาวชนและนิสิตนักศึกษา ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าเยาวชนนิสิตนักศึกษาได้มีการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย นิสิตนักศึกษาในฐานะที่เป็นกำลังที่สำคัญ ของชาติซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม จึงควรจะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมืองทำหน้าที่เรียกร้อง

สิทธิประโยชน์แทนประชาชน รวมทั้งคอยถ่วงดุลอำนาจของ ผู้ปกครองประเทศในประเด็นปัญหาต่างๆ เป็นตัวแทนส่วนหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งนิสิตนักศึกษาเคยปรากฏบทบาททางการเมืองโดยการเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนในด้านต่างๆ การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ภายหลังการยึดอำนาจนั้น รัฐบาล คสช. ได้บังคับใช้กฎหมายความมั่นคงอย่างเข้มข้น รวมถึงไปการห้ามมิให้ชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน ส่งผลให้ บทบาทของนักเรียนนิสิตนักศึกษาถูกจำกัดทางกฎหมาย อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มแสดงเชิงสัญลักษณ์ต่อต้าน รัฐบาล คสช. กลับปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น อีกด้านหนึ่งในสื่อสังคมออนไลน์นั้นประชาชนและนักเรียนนิสิตนักศึกษาสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างกว้างขวาง ซึ่งต่อมาเกิดกลุ่มออนไลน์ต่างๆ ทั้งใน Facebook, Twitter มากมาย

ปัจจุบันการชุมนุมประท้วงรัฐบาลครั้งนี้เกิดขึ้นระหว่างที่สังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันเป็นผลกระทบจากโรคโควิด-19 บริษัทและห้างร้านต่างลดการรับพนักงานเพิ่มอีกทั้งยังเลิกจ้างพนักงานเดิม ผู้คนตกงานไม่มีรายได้และหนี้สินเพิ่มขึ้น ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิดและอำนาจของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ได้จำกัดการจัดกิจกรรมต่างๆ และบรรยากาศการรวมตัวชุมนุมของนักศึกษาจึงได้ชะลอตัวไป การชุมนุมออนไลน์จึงเกิดขึ้นเพราะช่วยให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการรวมตัวของกลุ่มคนที่คิดเห็นคล้ายกันนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น หนึ่งในข้อสังเกตที่พบคือ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคแห่งความขัดแย้งทางการเมืองไทยในรอบสิบปีที่ผ่านมา คือการพูดคุยประเด็นทางการเมืองกลายเป็นเรื่องกระแสหลักในปัจจุบัน กลุ่มคนรุ่นใหม่ออกมาแสดงออกทางการเมืองมากขึ้นทำให้ทางฝั่งสหภาพนักเรียน นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) เสนอไอเดียแคมเปญออนไลน์เชิญชวนคนไทยให้ร่วมกัน “ประท้วงจากบ้าน” ด้วยการแชร์ภาพหรือถือป้ายข้อความแสดงความรู้สึกไม่พอใจที่มีต่อการทำงานของรัฐบาล พร้อมติดแฮชแท็ก MobFromHome จนแฮชแท็กนี้ขึ้นติดเทรนด์อันดับหนึ่งในทวีตเตอร์ประเทศไทย การเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภา หยุดคุกคามประชาชน และร่างรัฐธรรมนูญใหม่

การปกครองบ้านเมืองนั้นควรจะเป็นไปตามกฎหมาย หลักนิติธรรม(Rule of Law) ซึ่งคือหลักการที่ว่ากฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดในการควบคุมประเทศไม่ใช่บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย ทุกคนจะอยู่ภายใต้กฎหมายทั้งหมดรวมทั้งผู้ที่ออกกฎหมายเอง เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ผู้พิพากษา และแม้แต่ผู้ปกครองประเทศ ไม่ใช่เป็นไปตามอำเภอใจของผู้ทรงอำนาจ ในระบอบประชาธิปไตยเป็นการสะท้อนถึง ความต้องการของคนส่วนใหญ่ แต่จะต้องให้ความเคารพ และคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย ประเทศที่สร้างเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองและนำไปสู่เสถียรภาพทางสังคมเศรษฐกิจและเมืองได้ คือ ประเทศที่สามารถยอมรับความแตกต่างและความผันแปรของรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ประเทศนั้นสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของชาติได้ต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง (คนส.), แฉลงการณ์ 25 ก.ค. 2563 (ออนไลน์), <https://www.posttoday.com/politic/news/629237> (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2563)
- เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร. (2560). วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2. กรกฎาคม – ธันวาคม
- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2550). รัฐธรรมนูญกับการเมืองไทย. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประจักษ์ ก้องกีรติ, (2556). เลือกตั้งไม่นองเลือด : ความรุนแรง ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้ง 3 กรกฎาคม 2554, พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ,
- วิธีการต่อต้านโดยคนรุ่นใหม่ในโลกออนไลน์: ขบวนการนักศึกษาไทยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในยุคโควิด (ออนไลน์) <https://coconet.social/2020/thailand-student-online-activism-mobfromhome/> (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2563)
- สุจิต บุญบงการ. (2551). วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สุปรีดา ลอตระกุล (2529) “การวิเคราะห์พัฒนาการขบวนการนิสิตนักศึกษา” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุปรีดา ลอตระกุล. (2529). การวิเคราะห์พัฒนาการขบวนการนิสิตนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร รักษาสัตย์ , ศาสตราจารย์ ดร. , (2543). ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพฯ